

УДК 373.2

DOI 10.18372/2786-5495.1.17767

Безносюк Олександр

кандидат педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти,

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка,

м. Кременець, Україна

alexbeznosyuk57@gmail.com

Байрак Ірина,

магістр дошкільної освіти,

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка,

м. Кременець, Україна

pasteryk.ira@gmail.com

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Анотація.** У статті розглядаються проблеми психологічного та педагогічного супроводу дитини під час формування в неї особистості в умовах воєнного часу та пропонуються шляхи їх подолання.*

***Ключові слова:** психологічний супровід, педагогічний супровід, особистість дитини, дошкільне навчання.*

***Annotation.** The article deals with the problems of psychological and pedagogical support of a child during the formation of his/her personality in wartime and suggests ways to overcome them.*

***Key words:** psychological support, pedagogical support, child's personality, preschool education.*

Актуальність теми. Суспільні та політичні виклики сьогодення, з котрими зіштовхнулася наша країна та українське суспільство, котрі пов'язані

зі збройним нападом російської федерації на території України, викликали зміни у багатьох сферах, в тому числі й у галузі освіти. Ситуація воєнного конфлікту на територіях України, посприяла утворенню нових соціальних груп як серед дорослих, так і серед дітей, у їх числі: діти військовослужбовців, внутрішньо переміщені особи, діти, що постраждали унаслідок воєнних дій тощо. Це спровокувало потребу у розробленні сучасних психолого-педагогічних підходів до організації життєдіяльності дітей, котрі увійшли до цих категорій; їх пристосування до нових умов існування та здобуття освіти.

Мета статті – розкрити проблеми психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості дитини в умовах воєнного стану.

Результати дослідження. Сучасні суспільно-політичні виклики, з якими зіткнулася наша держава та українське суспільство у зв'язку з воєнними діями на Сході країни, вимагають змін у багатьох сферах, зокрема в освітній галузі. Введення в Україні воєнного стану позначається на всіх сферах людського життя.

Особливих змін зазнає освітня галузь, зокрема дошкільна. Чимало закладів дошкільної освіти (далі — ЗДО) не працюють, деякі — приймають тимчасово переміщених осіб, організують освітній процес дистанційно, консультують батьків тощо. Є заклади, які працюють у звичному режимі.

В умовах воєнного стану зазнала змін й організація роботи з кадрами, зокрема підвищення кваліфікації, інформаційна та методична підтримка педагогів.

Сьогодні внесло корективи в освітянське життя та незмінним лишилося те, що всі ми маємо працювати заради наших дітей. Робота кожного наразі надзвичайно важлива. У стані війни діти дошкільного віку належать до найвразливішої категорії населення.

Перебуваючи в небезпеці, в тривалому стресовому стані, дитина позбавлена нормальних умов для розвитку та освіти. Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини. Діти, які вимушені бути переміщеними із зони активних бойових дій,

стикаються з проблемою соціальної адаптації, перебуваючи в нових соціальних умовах.

На думку Д.С. Похілько, на сьогодні майже мільйон українських дітей позбавлені дитинства. У свої незначні роки вони отримали тяжкий досвід війни та її нещадних проявів: обстрілів, поранень, смертей, розрухи та занепаду. Вони знають такі слова, як «бомбосховище», «зенітно-ракетний комплекс», «броньова машина піхоти», «протитанковий ракетний комплекс», «режим тиші» тощо. Діти, які з недитячим професіоналізмом можуть розрізнити калібр снаряду та напрямок його польоту лише за звуком. Діти, які чітко знають, що треба робити при обстрілі, як правильно евакуюватися, де знаходяться бомбосховища та що необхідно брати із собою [1].

Варто зазначити, що *психолого-педагогічний супровід* являє собою комплексну систему заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, котра передбачена індивідуальною програмою розвитку.

Як зазначає Т. Кочубей, найпершим суспільним середовищем для дитини є дошкільний заклад, головне призначення якого – соціальна адаптація до умов життя в товаристві незнайомих дітей і дорослих, виховання ціннісного ставлення до природи, людей, самої себе. Саме дитячий садок має забезпечити фізичне, психічне здоров'я дитини, її різнобічний гармонійний розвиток, набуття життєвого досвіду, стати своєрідним посередником між сім'єю та широким світом [2, с. 39].

Перш ніж охарактеризувати особливості супроводу під час війни, варто дослідити таку категорію як «супровід».

У своїй праці В.М. Зінченко зазначає, *супровід* як систему професійної діяльності психолога, що забезпечує створення соціально-психологічних умов для успішного навчання і психологічного розвитку дитини в ситуаціях взаємодії. Об'єктом супроводу психолога при цьому є дитина [3, с. 16].

На нашу думку, *у складний для дітей період військового стану, психолого-педагогічний супровід має бути спрямований на:*

- соціалізацію дітей, з одночасним розвитком їх самостійності;

– формування компенсаційних способів діяльності як важливої умови підготовки дітей в незвичних умовах та обставинах;

– розвиток навичок саморегуляції та саморозвитку дітей з урахуванням військового стану та відсутності належних способів організації дітей в групах;

– напрацювання психологічних засобів стійкості дітей до зовнішніх чинників шляхом роз'яснення, зрозумілими для дітей термінами, ситуації що склалася.

Основними принципами психологічного супроводу дитини в дошкільних навчальних закладах під час війни залишаються:

- 1) рекомендаційний характер порад як психолога, так і викладача;
- 2) пріоритет інтересів дошкільника;
- 3) віра в можливість дитини;
- 4) комплексний підхід до супроводу розвитку дитини;
- 5) урахування вікових та особистісних особливостей дитини;
- 6) безперервність підтримки дитини в педагогічному процесі [4, с. 24].

Як влучно відзначає Є.В. Підчасов, важливо пам'ятати, що всі події нашого життя мають початок, а отже, і кінець. Тому необхідно допомогти собі, а також нашим дітям перенести негативні події найбільш м'яким чином. Тому у цей нелегкий період важливо показати дитині, що ви розумієте серйозність її переживань, здатні її підтримати і дати раду ситуації, що склалася, знаєте інших людей, які перебували в аналогічній ситуації і впорались. Потрібно створювати атмосферу безпеки: частіше обіймати дитину, розмовляти з нею про її почуття та переживання на її мові (рівні). Важливо говорити про страх, гнів і ділитися тим, що під час війни це нормальне почуття, яке присутнє в кожній людині [5, с. 95].

Також під час воєнного стану актуальною стала тема дистанційного навчання. Дистанційна освіта пройшла шлях від освіти у формі кореспонденції, використовуючи в першу чергу друковані матеріали, до всесвітнього руху використання новітніх комп'ютерних та медіа технологій.

На початку 1980-х років цілями дистанційного навчання були грантові навчальні програми з видачею диплома; боротьба з неграмотністю в країнах, що розвиваються; забезпечення можливості підготовки кадрів для економічного зростання; збагачення навчальних програм у нетрадиційних навчальних закладах.

У час бурхливого розвитку науки та техніки, у час необмежених можливостей Інтернету, коли кожен має вільний та безкоштовний доступ до всієї необхідної інформації з різних галузей знань та діяльності, не дивним є те, що стрімкого розвитку набуває дистанційне навчання.

У розвинутих країнах освіта не відстає від науково-технічного прогресу та намагається на повну використовувати всі його можливості та переваги.

Незважаючи на те, яким чином дистанційна освіта реалізується, в різних країнах є свої особливості її використання на рівні середньої та вищої освіти. Такі навчальні програми є особливо корисними для багатьох людей, які через фінансові, фізичні або географічні обставини не мають можливості отримати традиційну освіту. Таким чином, дистанційне навчання надає можливість отримати рівний доступ до якісної освіти.

Багато переваг дає дистанційне навчання і для дітей. Дітям набагато легше засвоювати новий матеріал у звичній для них обстановці, коли вони знаходяться у себе в кімнаті, за своїм робочим столом та комп'ютером.

І для батьків тут є плюс: їм не потрібно відвозити дітей на курси та чекати в коридорі закінчення уроку, щоб відвести своє чадо назад додому.

Також, при дистанційному навчанні є широкий вибір викладачів, що дає можливість знайти саме того, хто дійсно підходить за всіма критеріями.

Он-лайн репетиторство забезпечить швидкий та відмінний результат у підвищенні рівня знань дитини. Це прекрасна можливість не тільки не відставити від шкільної програми, але й рухатись вперед у своїх знаннях та підкорювати нові вершини. При всьому сказаному вище, у багатьох залишається скептичне ставлення до дистанційного навчання. Але скільки людей, стільки й думок.

На нашу думку, основою успішного психолого-педагогічного супроводу дитини під час війни є співпраця всіх учасників освітнього процесу: вихователів, практичних психологів, батьків. Тому, з одного боку, потрібно удосконалювати фахову майстерність педагогів, зокрема поглиблювати їхні знання про особливості психічного розвитку та формування особистості дітей, вчити розуміти стан дітей у цей надскладний для дитячої психіки час. З іншого боку, слід підвищувати психолого-педагогічну культуру батьків, залучати їх до спільної діяльності з педагогами.

Висновки. Отже, проблема психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості дитини у воєнний час варто розглядати як систему професійної діяльності педагога, спрямовану на створення умов для успішного навчання і розвитку особистості та як основу взаємодії суб'єктів виховання і навчання при вирішенні освітніх проблем. З огляду на реалії сьогодення така діяльність педагога має бути різноманітна за своїми функціями і змістом та має передбачати оволодіння професійними вміннями.

У ситуації воєнного конфлікту в країні діти дошкільного віку є найуразливішими. Це пов'язано з тим, що процеси становлення і розвитку психіки, соціалізації, формування особистості, її світогляду започатковуються саме в цей період дитинства. Сталося так, що зростання нинішніх дошкільників проходить в умовах реальних подій військової агресії на території рідної країни (міста, селища, будинку) і відтворювання медіазасобами відеосюжетів, документальних зображень бойової техніки, зброї, учасників бойових дій, поранених бійців, людських страждань, використання у мовленнєвому середовищі військової лексики (антитерористична операція, бойовики, вибухи, ворожі обстріли, воєнні дії, збройні провокації, гранатомети, міни, окупанти, оборонні укріплення тощо).

Список використаних джерел

1. Похілько Д.С. Діти та війна. URL:

<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/4865/1/%D0%94%D1%96%D1%>

[82%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0.pdf](#) (дата звернення: 09.02.2023).

2. Кочубей Т., Кузь В., Іщенко Л. Психолого-педагогічний супровід формування особистості дошкільника: колективна монографія. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. 212 с.

3. Зінченко В.М. Організація психолого-педагогічного супроводу дитини в умовах дошкільного закладу. *Дошкільна освіта*. 2004. № 1. С. 15 - 17.

4. Шкарлет С.М. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: науково-методичний збірник. Київ-Чернівці : «Букрек». 2022. 140 с.

5. Підчасов Є.В. Стресові стани дитини під час війни. *Особистість, Суспільство, Війна*. 2022. № 4. С. 93 - 95.